

Rammeaftalebilag A - ABR 89 med tilføjelser og fravigelser

ALMINDELIGE BESTEMMELSER FOR TEKNISK RÅDGIVNING OG BISTAND INDEN FOR BYGGE- OG ANLÆGSOMRÅDET.

Forord

Almindelige Bestemmelser for teknisk Rådgivning og bistand, oktober 89, (ABR 89) er udarbejdet med henblik på teknisk rådgivning og bistand inden for bygge- og anlægsområdet. ABR 89 er det fælles grundlag for aftaler om rådgivning inden for det arbejdsområde, som omfatter arkitekt- og ingeniørmæssig bistand.

ABR 89 er udarbejdet på grundlag af ABR 75 (revideret juli 1978) og under hensyn til, at de hidtil gældende specialnormer er ophævet.

ABR 89 regulerer forholdet mellem klient og rådgiver og fastlægger de principper, som skal lægges til grund for aftaleforholdet ved en given opgave. Det er forudsat, at regler (venstre spalte) og bemærkninger (højre spalte) betragtes som en helhed, idet stoffets karakter af såvel tekniske som aftaleretslige bestemmelser har gjort det uhensigtsmæssigt at opretholde en sædvanlig sontring mellem regel- og bemærkningstekst.

ABR 89 er udarbejdet af et teknikerudvalg nedsat af:

Praktiserende Arkitekters Råd
Dansk Ingeniørforening (DIF) og
Ingeniør-Sammenslutningen (I-S)

samt Boligministeriets udvalg om teknikerregler som repræsenterer:

Staten
Amtsrådsforeningen
Kommunernes Landsforening
Københavns Kommune
Frederiksberg Kommune
Boligselskabernes Landsforening.

ABR 89 er efterfølgende tiltrådt af Praktiserende Landskabsarkitekters Råd/DL

ABR 89 erstatter ABR 75 af juli 1978.

Indhold

Forord	1
1. ALMENT	3
1.0 Reglernes anvendelse og formål.....	3
1.1 Rådgiverens virke.....	4
1.2 Klientens virke	5
2. RÅDGIVNINGEN.....	6
2.1 Rådgivningsaftalen	6
2.2 Rådgivningens former	8
2.3 Rådgivningens faser.....	8
2.4 Forhold under rådgivningen	9
3. HONORERING	11
3.0 Generelt.....	11
3.1. Honorarformer	12
3.2 Udlæg	13
3.3 Merværdiafgift.....	15
4. OPHAVSRET	16
5. TIDSFRISTER	16
6. ANSVAR.....	18
6.1 Ansvar for tidsfristoverskridelser	18
6.2 Ansvar for fejl og forsømmelser	19
7. UDSKYDELSE OG STANDSNING AF OPGAVER.....	23
7.1 Udskydelse af opgaver	23
7.2 Standsning af opgaver	23
8. MISLIGHOLDELSE.....	24
9. TVISTER.....	25

ABR 89 bestemmelser Kommentarer til ABR 89	Tilføjelse eller fravigelse
1. ALMENT	Med "Rammeaftalen" henvises der til Bilag 1 - Rammeaftale. Såfremt der er afvigelser mellem Rammeaftalen og nærværende Rammeaftalebilag, vil Rammeaftalen være gældende.
1.0 Reglernes anvendelse og formål	
1.0.1 Bestemmelserne finder anvendelse på teknisk rådgivning og bistand inden for bygge- og anlægsområdet, herunder arkitektmæssig, ingeniørmæssig, landskabsarkitektmæssig og planlægningsmæssig bistand.	
<i>ad 1.0.1: Bestemmelserne er udarbejdet med henblik på anvendelse specielt inden for bygge- og anlægsområdet, men tænkes også anvendt på anden teknisk rådgivning.</i>	
1.0.2 I bestemmelserne forstås ved »rådgiver« den, der påtager sig løsning af en given opgave inden for bestemmelsernes område, og ved »klient« den, der antager rådgiveren til løsning af opgaven.	Udtrykket "klient" forstås her som "Ordregiver".
1.0.3 Bestemmelserne gælder for retsforholdet mellem rådgiveren og hans klient, hvor ikke andet følger af deres aftale. Fravigelse af reglerne er kun gældende, når det tydeligt og udtrykkeligt angives, på hvilke punkter fravigelse skal ske.	
<i>ad 1.0.3 Det følger af almindelige retsregler, at bevisbyrden for en fravigelse påhviler den, der gør fravigelsen gældende. Kravet om, at fravigelse sker tydeligt og udtrykkeligt, vil normalt sige skriftligt og udførligt.</i>	

ABR 89 bestemmelser <i>Kommentarer til ABR 89</i>	Tilføjelse eller fravigelse
1.1 Rådgiverens virke	
<p>1.1.1 Rådgiveren er sin klients tillidsmand og varetager dennes interesser i det omfang, disse ikke strider imod kravene til hans professionelle standard. Hvis dette er tilfældet, skal han orientere klienten herom. Rådgiveren er forpligtet til at iagttage diskretion med hensyn til særlige forhold og forretningshemmeligheder inden for klientens virksomhed, som han måtte få kendskab til gennem sit arbejde for denne.</p>	<p>Rådgiveren skal over for tredjemand iagttage tavshed med hensyn til forhold, som han måtte få kendskab til i forbindelse med opgavens løsning. Rådgiveren skal pålægge sine ansatte og eventuelle underrådgivere en tilsvarende tavshedspligt. Dette gælder ligeledes efter afslutning af rådgivningsopgaven.</p> <p>Se Rammeaftalens pkt. 30 om tavshedspligt.</p> <p>Rådgiveren må kun over for tredjemand give udtryk for at være bemyndiget til at handle på Ordregivers vegne, når bemyndigelsen udtrykkeligt er aftalt med Ordregiver.</p>
<p><i>ad 1.1.1 Det forudsættes, at en rådgiver ikke må overtage en opgave, som tidligere har været overdraget en kollega, uden at han har sikret sig, at forholdet imellem denne og klienten er afviklet eller indgivet til retslig bedømmelse under forsvarlige forhold.</i></p>	
<p>1.1.2 Rådgiveren modtager sit honorar af klienten. Han må ikke under nogen form - hverken direkte eller indirekte - modtage eller kræve ydelser, så som provision eller rabat, som ikke fuldt ud kommer klienten til gode.</p>	
<p>1.1.3 Står rådgiveren i et sådant forretnings-, familie- eller lignende forhold til en entreprenør eller en anden i sagen involveret part, at der vil kunne rejses tvivl om hans virke som klientens tillidsmand, skal han orientere klienten om forholdet og om betydningen heraf. Bevisbyrden for, at klienten har modtaget en rettidig og fyldestgørende orientering, påhviler rådgiveren.</p>	<p>Hvad enten det i ABR 89 1.1.3 anførte forhold består inden indgåelse af kontrakt eller opstår efter indgåelse af kontrakt, skal rådgiveren uden ugrundet ophold give skriftlig meddelelse herom til KEA. Undladelse heraf anses for væsentlig misligholdelse jf. ABR 89 8.1 – 8.3.</p>
<p>1.1.4 Har rådgiveren en licens- eller lignende ret over en bygning, en bygningsdel, et materiale, en inventargenstand eller lignende, der påtænkes anvendt i forbindelse med løsningen af opgaven, er han pligtig at oplyse klienten herom.</p>	

ABR 89 bestemmelser <i>Kommentarer til ABR 89</i>	Tilføjelse eller fravigelse
1.1.5 Rådgiveren medvirker til, at rimelige aftaler indgås imellem klienten og de entreprenører, som klienten antager til sagens gennemførelse.	Rådgiveren skal som udgangspunkt anvende de Leverandører som Ordregiver i forvejen har indgået aftaler med, eksempelvis (men ikke udelukkende) rammeaftalerne på håndværkerydelse, og anvende Ordregivers procedure for tildeling af opgaver (direkte tildeling og mini-udbud). Se Rammeaftalen, pkt. 5. Ved aftale med Ordregiver kan Rådgiver anvende andre leverandører idet dette dog ikke må være i modstrid med eksisterende aftaler eller udbudsretlige regler.
1.1.6 Rådgiveren er forpligtet til, når han i forbindelse med løsningen af en opgave bliver opmærksom på forhold, som efter deres karakter kan rumme en alvorlig risiko eller fare for omgivelserne, at underrette klienten herom, samt herudover efter omstændighederne foranledige, at risikoen afdækkes eller faren imødegås.	
1.2 Klientens virke	
1.2.1 Den kontraktretslige gennemgang af de af rådgiveren udarbejdede udkast til udbudsgrundlag, accepter, entrepriseaftaler mv. påhviler klienten.	
<i>ad 1.2.1 Bestemmelsen tager sigte på at fordele ansvaret mellem klient og rådgiver efter disses forudsætninger. Rådgiveren udarbejder og formulerer udbudsgrundlag m.m., men ansvaret for korrekt formulering af den del af dokumenter m.v., som er specifikt kontraktretslig, fx fravigelser eller udfyldninger af Almindelige Betingelser for Arbejder og Leverancer, skal påhvile klienten.</i>	
1.2.2 Klienten skal udpege en person, der er bemyndiget til at disponere på hans vegne i forhold til rådgiverne.	
<i>ad 1.2.2 Bestemmelserne indeholder ingen regler om fuldmagtsforholdet mellem klient og rådgiver. Det er ikke skønnet hensigtsmæssigt at forsøge at udbygge aftalelovens almindelige regler om fuldmagtsforhold. Det må herefter bl.a. bero på sædvaner inden for rådgivningsvirksomheden, hvorledes fuldmagtsforholdet er, eller forholdet må fastlægges i de enkelte aftaler.</i>	

ABR 89 bestemmelser Kommentarer til ABR 89	Tilføjelse eller fravigelse
2. RÅDGIVNINGEN	
2.1 Rådgivningsaftalen	Udtrykket "Rådgivningsaftale" og "aftale" forstås her som Rammeaftalen.
2.1.1 I rådgivningsaftalen skal være fastlagt rådgivningens omfang og honorarform, hvilket grundlag, herunder økonomisk grundlag, klienten skal give rådgiveren for opgavens løsning, i hvilken organisationsform rådgivningen skal gennemføres, hvilke beslutninger klienten skal tage under opgavens løsning, og i hvilken form løsningen skal fremtræde.	Der henvises til Rammeaftalen.
<i>ad 2.1.1 Bestemmelserne angiver de forhold, som der i alle tilfælde bør tages stilling til i forbindelse med rådgivningsaftalen. Som eksempel på konkretisering af bestemmelsen kan nævnes, at såfremt klienten ønsker rådgiverens bistand i forbindelse med programlægning, må det påhvile klienten dels at fremkomme med et programoplæg, der udtrykker hans ønsker og ideer, dels at besvare de ham af rådgiveren stillede spørgsmål vedrørende byggegrundens udnyttelse, herunder meddele oplysninger om servitutter mv. Klienten må i forhold til rådgiveren bære den fulde risiko for, at sådanne besvarelser er udtømmende.</i>	
Ønsker klienten, at een eller flere bestemte personer hos rådgiveren står for aftalte ydelser, skal dette fremgå af aftalen.	Leverandøren skal stille med den byggerådgiver ved kontraktstart, som Leverandøren har budt ind med ved tilbuddet. Denne person skal varetage den primære rådgivning for KEA i kontraktperioden. Se Rammeaftalen, pkt. 5.
<i>Klienten kan i tilfælde af, at rådgiverens virksomhed er organiseret som en selvstændig juridisk person, og i større byggesager, der strækker sig over en længere årrække, have en interesse i, at det i aftalen præciseres, hvilken person/hvilke personer, der påser at, og medvirker til, at kontrakten opfyldes, og som er bemyndiget til at disponere på rådgiverens vegne i forhold til klienten.</i>	
2.1.2 I aftalen skal være taget stilling til opgavens økonomiske rammer. I aftalen skal endvidere være taget stilling til, om tidsfrister skal fastsættes, jf. afsnittene 5. og 6.1.	Der henvises til den i Rammeaftalebilag B – Tilbudsbesvarelse angivne timepris.

ABR 89 bestemmelser Kommentarer til ABR 89	Tilføjelse eller fravigelse
ad 2.1.2 De overslag, der udarbejdes af rådgiveren ved afslutningen af ydelsesfaser, er efter klientens godkendelse den gældende økonomiske ramme. I rådgivningsaftaler om projektering af bygningsarbejder træffes bestemmelse om, hvorledes parterne forholder sig, såfremt rådgiverens overslag i forbindelse med projektforslaget ved prisindhentningen viser sig at være overskredet som følge af forhold, som var eller burde være kendt på overslagstidspunktet. Ved aftalen tages hensyn til, om alle priser indhentes på samme tidspunkt.	
2.1.3 Eventuelle ændringer i de forhold, der nævnes i 2.1.1 og 2.1.2, skal udtrykkelig aftales og fastlægges.	
2.1.4 Rådgiverens ydelser skal fremgå af rådgivningsaftalen.	Se Rammeaftalen, pkt. 4.
ad 2.1.4 Det må i den enkelte rådgivningsaftale fastlægges, om der skal udbydes på projekteringsfasen (hovedprojekt) eller på en af de forudgående faser.	
2.1.5 Finder rådgiveren, at der til sagens gennemførelse er behov for speciel rådgivning ud over den, han påtager sig at yde, skal han oplyse klienten herom, forinden aftale indgås.	Specialrådgivning forstås som rådgivning der ligger udenfor den udbudte ydelse, og dermed udenfor den ydelse som Leverandøren er forpligtiget til at levere, jf. Rammeaftalen, pkt. 4. Dette kunne f.eks. være landskabsarkitekter og installationsingeniører.
ad 2.1.5 Bestemmelsen skal sikre klienten imod, at det senere viser sig at mangle relevant rådgivningsmæssig bistand til sagens gennemførelse med deraf følgende ekstraudgifter til rådgivning. Med ordene »speciel rådgivning« tænkes på sådan særlig konsulent eller specialistbistand inden for opgaveløsningen, som klienten normalt ikke vil have mulighed for at kende nødvendigheden af. Bestemmelsen indeholder ikke et krav om oplysningspligt med hensyn til sådanne rådgivere, som klienten normalt må forudsættes at vide skal tilknyttes løsningen af sagen (som fx arkitekt, landskabsarkitekt, konstruktions- og installationsingeniør).	
2.1.6 Klienten kan ændre opgaven eller grundlaget for denne. Medfører ændringen et ikke uvæsentligt merarbejde, har rådgiveren krav på tilsvarende regulering af honoraret. Kravet skal fremsættes umiddelbart efter, at det kan erkendes, at merarbejdet ikke er uvæsentligt.	
ad 2.1.6 Spørgsmålet om regulering af tidsfrister nævnes ikke i bestemmelsen, idet dette forhold er omhandlet i bestemmelserne i 5.2.	

ABR 89 bestemmelser <i>Kommentarer til ABR 89</i>	Tilføjelse eller fravigelse
2.2 Rådgivningens former	Uanset rådgivningsform er det byggerådgiveren der har ansvaret for rådgivningen.
2.2.1 Delt rådgivning Ved delt rådgivning forstås en rådgivningsform, hvor den samlede opgave løses af flere rådgivere, der hver især har indgået aftale med klienten.	
2.2.2 Totalrådgivning Ved »totalrådgivning« forstås en rådgivningsform, hvor een rådgiver eller en gruppe af selvstændige rådgivere under een aftale med klienten påtager sig løsning af samtlige eller de væsentligste rådgivningsopgaver ved et projekt.	
2.3 Rådgivningens faser	
2.3.1 Ved løsning af opgaver kan rådgivende bistand ydes i følgende hovedfaser: 1. Programfasen 2. Forslagsfasen 3. Projekteringsfasen 4. Udførelsesfasen 5. Brugsfasen Indholdet og eventuel underinddeling af de enkelte hovedfaser skal fremgå af rådgivningsaftalen.	Opgaver aftales mellem Ordregiver og Rådgiver indenfor rammeaftalens vilkår. Se Rammeaftalen, pkt. 4.
<i>ad 2.3.1 Med denne faseopdeling tilsigtes en trinvis opbygning af projektet, således at klienten ved sin godkendelse af arbejdet i hver fase kan sikre sig, at grundlaget for det mere detaljerede arbejde i den efterfølgende fase er i overensstemmelse med alle fordringer til opgaven.</i>	
2.3.2 De enkelte faser gennemløbes hver for sig og afsluttes med anskueliggørende materiale. På grundlag heraf træffer klienten beslutning om fortsættelse.	

ABR 89 bestemmelser <i>Kommentarer til ABR 89</i>	Tilføjelse eller fravigelse
2.4 Forhold under rådgivningen	
<p>2.4.1 Rådgiveren er pligtig at samarbejde med de øvrige rådgivere, som måtte være tilknyttet sagen.</p> <p>Til at forestå koordineringen af de tekniske rådgiveres og specialkonsulenters ydelser og til varetagelse af kontakten mellem klienten og de enkelte rådgivere udpeges en projekteringsleder.</p> <p>Til at forestå den økonomiske og tidsmæssige styring under udførelsen, herunder koordineringen af de tekniske rådgiveres fagtilsyn, udpeges en byggeleder.</p> <p><i>ad 2.4.1 Omfanget af byggelederens arbejdsopgaver, kompetence- og ansvarsforhold aftales i det enkelte tilfælde. Det skal i denne forbindelse aftales, hvorvidt byggeledelsen varetager bygherrens koordinering af sikkerhedsarbejdet.</i></p> <p><i>Hvis fagtilsynet overdrages til en anden rådgiver end den projekterende, må kompetence- og ansvarsforholdene mellem dennes projektopfølgning og fagtilsynet nærmere fastlægges.</i></p>	<p>Rådgiveren er forpligtet til at føre nøjagtig og ajourført registrering af opgaven og opbevare dokumentationsmateriale for opgaven herunder tidsforbrug og udlæg i 5 år efter, at slutregnskab er godkendt af KEA.</p> <p>Byggelederen udpeges af KEA. Byggelederen <i>kan</i> være rådgiveren, men kan også være en af de øvrige leverandører på KEAs aftaler.</p>

ABR 89 bestemmelser Kommentarer til ABR 89	Tilføjelse eller fravigelse
<p>2.4.2 Projekteringslederen vil normalt være den af rådgiverne, der i forbindelse med projektets tilblivelse forestår de grundlæggende projekteringsarbejder, hvortil de øvrige rådgivere hver bidrager inden for deres speciale.</p> <p>Ved delt rådgivning udpeger klienten projekteringslederen efter indstilling fra de tekniske rådgivere, der på tidspunktet for udpegningen er knyttet til opgaven.</p> <p>Aftaler med senere til opgaven knyttede rådgivere indgås af klienten efter samråd med projekteringslederen.</p> <p>Byggeledelsen forestås af en rådgiver, som vælges af klienten i samråd med projekteringslederen, enten blandt de på sagen involverede rådgivere, eller uden for deres kreds.</p> <p>Projekteringslederen/byggelederen overtager ikke ansvar for fejl og forsømmelser i de enkelte rådgiveres arbejde.</p> <p>Finder en rådgiver, at hans synspunkter under projekteringen tilsidesættes væsentligt af projekteringslederen, skal han sammen med denne forelægge problemet for klienten.</p> <p>Finder en rådgiver, at hans synspunkter under udførelsen tilsidesættes væsentligt af projekteringslederen/byggelederen, skal han sammen med denne eller disse forelægge problemet for klienten.</p> <p>Disse forelæggelser skal være baseret på en skriftlig redegørelse, der indeholder begge parter synspunkter.</p> <p>Henskyder klienten afgørelsen til rådgiverne, er projekteringslederens afgørelse endelig.</p>	
<p>2.4.3 Ved totalrådgivning er projekteringsledelsen inkluderet i rådgivningsydelsen, og udpegningen af projekteringsleder er et internt rådgiveranliggende.</p>	

ABR 89 bestemmelser <i>Kommentarer til ABR 89</i>	Tilføjelse eller fravigelse
<p>2.4.4 Rådgiveren deltager i de møder og forhandlinger med myndigheder og andre, som opgavens løsning kræver.</p> <p>Rådgiveren holder klienten løbende orienteret om opgavens løsning og skal straks underrette ham, hvis der opstår vanskelighed ved at løse opgaven som aftalt.</p>	
<p>2.4.5 Rådgiveren kan anvende fremmed bistand til løsning af opgaven, hvor der er sædvane herfor, eller hvor bistanden er af mindre væsentlig betydning.</p> <p>Med mindre andet er aftalt med klienten, betales sådan bistand af rådgiveren, og denne hæfter for bistanden som for eget arbejde.</p>	<p>Hvis rådgiver ønsker at anvende underrådgivere, skal disse på forhånd godkendes skriftligt af Ordregiver.</p> <p>Rådgiveren skal dokumentere udgiften og begrunde honorarets størrelse.</p> <p>Honoraret kan kun undtagelsesvist overstige tilbudsprisen jf. Rammeaftalebilag B – Tilbudsbesvarelse, såfremt dette godkendes af KEA jf. Rammeaftalen, pkt. 13. Dette vil typisk være gældende for indhentning af specialistrådgivning.</p>
3. HONORERING	
3.0 Generelt	Dette punkt med tilhørende underpunkter erstattes af Rammeaftalen.
3.0.1 For løsning af den opgave, som er overladt rådgiveren, oppebærer denne et honorar, hvis beregningsgrundlag eller størrelse fastsættes i aftalen med klienten.	
3.0.2 Honoraret skal i forhold til såvel klienten som rådgiveren være rimeligt. Honoraret skal dække opgavens forsvarlige gennemførelse og en fyldestgørende varetægelse af klientens interesser.	
3.0.3 Rådgiveren har krav på honoraret for hele den aftalte bistsydelse, dog under iagttagelse af reglerne om ophævelse, udskydelse, misligholdelse og standsning, jf. afsnit 7 og 8. Det bevirker ikke fradrag i honoraret, at enkelte ydelser i en fase ikke har foreligget særskilt, hvis den aftalte opgave er løst på fyldestgørende måde.	

ABR 89 bestemmelser Kommentarer til ABR 89	Tilføjelse eller fravigelse
3.1. Honorarformer	Dette punkt med tilhørende underpunkter erstattes af Rammeaftalen.
3.1.1 Hovedformer	
<i>ad 3.1.1 Ved aftale om honorar er det en forudsætning, at omfanget og indholdet af og tidsplan for rådgiverens opgave er defineret. Denne forudsætning er dog ikke nødvendig med hensyn til honorar efter regning og skønsmæssigt fastsat honorar, jf. pkt. 3.1.1.3 og 3.1.1.5.</i>	
3.1.1.1 Fast honorar Ved fast honorar forstås en mellem klienten og rådgiveren aftalt fast sum som honorar. Honoraret kan kun forlanges revideret, såfremt der sker ændringer i aftalens forudsætninger.	
3.1.1.2 Honorar baseret på fysiske enheder Herved forstås et honorar, der fremkommer som et produkt af et enhedsbeløb og et antal fysiske enheder.	
<i>ad 3.1.1.2 Fysiske enheder, der lægges til grund for aftalen kan være m²-etageareal, m³-bygningensvolumen.</i>	
3.1.1.3 Honorar efter regning Herved forstås et honorar udregnet på grundlag af den tid, der er anvendt til opgavens løsning. Anvendes på opgaven elektronisk databehandling (edb) eller andet specialudstyr, afregnes for medarbejdere og indehavere som oven for angivet, medens brug af edb-anlæg og edb-programmer godtgøres efter nærmere aftale.	
<i>ad 3.1.1.3 Efter aftale med klienten opstiller rådgiveren fase for fase budget for bistanden. Rådgiveren skal underrette klienten om ændringer til budgettet, så snart det kan forudses, at en ændring vil være nødvendig.</i>	
3.1.1.4 Honorar efter byggeudgift Herved forstås et honorar, der fremkommer som en procentdel af byggeudgiften.	
<i>ad 3.1.1.4 Beskæftigelsesforholdene i byggefagene og/eller arbejdspladsens geografiske beliggenhed kan hver for sig påvirke licitationsresultatet, således at entreprisensummen bliver væsentlig afvigende fra et af klienten og rådgiveren fastlagt overslag. Hvor sådanne forhold - eller andre forhold, der forventes i væsentlig grad at påvirke licitationsresultatet - kan påregnes at foreligge, kan der mellem klient og rådgiver indgås aftale om korrektion af byggeudgiften, der imødegår disse forhold.</i>	

ABR 89 bestemmelser <i>Kommentarer til ABR 89</i>	Tilføjelse eller fravigelse
3.1.1.5 Skønsmæssigt fastsat honorar Herved forstås et honorar, der efter aftale mellem klient og rådgiver fastsættes af rådgiveren under hensyn til arbejdets art og økonomiske betydning.	
<i>ad 3.1.1.5 Honorarformen kan fx anvendes ved honorarbejregning for udviklingsarbejder, syns- og skønsforretninger, konsultationer o.l.</i>	
3.1.2 Kombinerede former	
3.1.2.1 Blandingshonorar Ved blandingshonorar forstås en honoreringsform, hvor den eller de enkelte bistandsydelser honoreres efter en kombination af forskellige honorarformer.	
3.1.2.2 Delt honorar Ved delt honorar forstås en honoreringsform, hvorefter forskellige dele af den rådgivendes samlede bistand honoreres efter forskellige honorarformer.	
3.1.3 Honorar ved genanvendelse Herved forstås et honorar aftalt mellem klient og rådgiver i forbindelse med, at et projekt eller begrænsede dele heraf, på et senere tidspunkt uden ændringer, genanvendes til nye opgaver for samme klient. Honoraret dækker anvendelsen af projektet og det ansvar, der er forbundet med de i projektet indeholdte anvisninger og beregninger.	
<i>ad 3.1.3 Bestemmelsen finder ikke anvendelse ved samlede bygningskomplekser der udføres under eet eller udføres som etapebyggeri, idet genanvendelsesmomentet forudsættes kompenseret i forhold til opgavens størrelse. Ved »begrænsede dele« af projektet forstås projektdelen, der naturligt kan udskilles af projektet.</i>	
3.2 Udlæg	<p>Dette punkt med tilhørende underpunkter erstattes af Rammeaftalen, pkt. 13.</p> <p>Alle udlæg og udgifter i forbindelse med rådgivningen skal være indeholdt i den aftalte timepris, jf. Rammeaftalebilag B – Tilbudsbesvarelse.</p> <p>Alle udgifter udover medgået tid skal godkendes af Ordregiver.</p>
3.2.1 Rådgiverens honorar omfatter ikke de udlæg, som rådgiveren anviser eller afholder på klientens vegne i forbindelse med sagens gennemførelse.	

ABR 89 bestemmelser Kommentarer til ABR 89	Tilføjelse eller fravigelse
<p>3.2.2 Som udlæg betragtes:</p> <p>a) Udgifter i forbindelse med kørsel i bil, nødvendige rejser, herunder eventuel fraværsgodtgørelse samt afholdte udgifter i forbindelse med nødvendig udstationering af personale fra rådgiverens kontor, som nærmere fastsat i rådgivningsaftalen.</p>	
<p><i>ad 3.2.2 a) Det forudsættes, at der i den enkelte aftale sker en nærmere præcisering vedrørende omfanget af rejser og rejsemåder (tog, skib, fly, bil) samt fraværsgodtgørelse og udstationsudgifter.</i></p> <p><i>Udgifter til eventuelle studierejser refunderes efter aftale med klienten.</i></p>	
<p>b) Udgifter til reproduktion af tegningsmateriale, bortset fra udgifter til reproduktion af materiale til egen anvendelse indtil fremstilling af licitationsmaterialet.</p> <p>Udgifter til reproduktion af materiale til gensidig orientering af rådgiverne ved delt rådgivning, med mindre anden aftale indgås.</p> <p>Udgifter til mangfoldiggørelse af beskrivelser, regnskabsudskrifter, mødereferater o.lign.</p>	
<p><i>ad 3.2.2 b) Udgifterne betragtes også som udlæg, når reproduktionen og mangfoldiggørelsen finder sted på rådgiverens tegnestue. Ved totalrådgivning betragtes reproduktion af materiale til gensidig orientering af rådgivningsgruppens medlemmer som reproduktion af materiale til egen anvendelse.</i></p> <p><i>Der kan i rådgivningsaftalen træffes bestemmelse om, at reproduktion refunderes rådgiverne med en procentsats af rådgivernes honorar eller evt. med et fast beløb.</i></p>	
<p>c) Udgifter til modeller, fotografier, udlejningstegninger samt andet materiale til belysning af opgaven fremstillet efter aftale med klienten.</p> <p>d) Afgifter for de til sagens gennemførelse nødvendige attester mv.</p> <p>e) Udgifter til specialkonsulenter engageret efter aftale med klienten</p>	

ABR 89 bestemmelser Kommentarer til ABR 89	Tilføjelse eller fravigelse
<p>3.2.3 Regninger vedrørende udgifter som anført i 3.2.2, pkt. b), c), d), e) anvises normalt af rådgiveren. Såfremt rådgiveren efter aftale med klienten udlægger beløbet, refunderes dette med tillæg på 5%. Dette gælder dog ikke egne regninger. Om udbetaling af udlæg, se 3.4.</p>	
<p>3.2.4 Eventuelle andre, i forbindelse med bistanden, opståede udgifter, ud over de under 3.2.2 nævnte refunderes efter aftale med klienten.</p>	
<p>3.3 Merværdiafgift</p>	
<p>3.3.1 De rådgiveren tilkommende honorarer, udlæg mv. betales med tillæg af merværdiafgift efter de gældende bestemmelser.</p>	<p>Merværdiafgift beregnes i henhold til Bekendtgørelse om merværdiafgift (momsbekendtgørelsen)</p>
<p>3.4 Udbetaling</p>	<p>Udbetaling sker i henhold til Rammeaftalen, pkt. 12.</p>
<p>Rådgiverens honorar for de af ham præsterede ydelser forfalder til udbetaling i henhold til den procentvise fordeling af honoraret som specificeret i rådgivningsaftalen.</p> <p>Rådgiveren er berettiget til at kræve honorar for de af ham præsterede ydelser betalt a conto månedsvis bagud. Ácontobegæringen må ikke overstige honoraret for de af ham på ethvert tidspunkt præsterede ydelser inden for den enkelte fase. Ved arbejder, hvor rådgiverens ydelse gennem alle faser, eller dele heraf, er knyttet til en projekteringstidsplan, kan klienten eller rådgiveren forlange, at der til denne knyttes en stipuleret månedlig udbetalingsplan.</p> <p>Hvor der er pålignet rådgiveren en dagbod for tidsfristoverskridelser i forbindelse med en forud fastlagt projekteringstidsplan, skal der til tidsplanen knyttes en udbetalingsplan.</p> <p>Rådgiveren er berettiget til at kræve afholdte udlæg betalt månedsvis bagud.</p> <p>Betaler klienten ikke rådgiverens ácontobegæring eller udlæg inden 30 dage efter modtagelsen, eller slutregning inden 3 måneder efter modtagelsen, påløber derefter en rente svarende til den sats, som er gældende efter Lov om renter.</p>	

ABR 89 bestemmelser Kommentarer til ABR 89	Tilføjelse eller fravigelse
<p>ad 3.4 Der træffes i den enkelte aftale bestemmelse om, hvorvidt sikkerhedsstillelse, fx i form af bankgaranti eller tilbagehold, for rådgiverens ydelse og/eller klientens betaling bør etableres.</p> <p>Såfremt rådgiverens sikkerhedsstillelse sker ved tilbageholdelse i honoraret, forrentes det tilbageholdte beløb med en rente svarende til den sats som er gældende efter Lov om renter.</p>	
4. OPHAVSRET	
<p>4.1 Klienten er i det omfang, det er aftalt eller forudsat i aftalen, berettiget til at anvende det materiale, som er udarbejdet for opgavens løsning. Rådgiveren har i øvrigt alle rettigheder over sine ideer og det materiale, han har udarbejdet.</p>	<p>Rådgiveren skal sikre, at det materiale, der er udarbejdet for opgavens løsning, ikke krænker tredjemands ophavsret eller andre enerettigheder, og skal holde Ordregiver skadesløs for ethvert krav eller omkostning i den anledning.</p>
<p>ad 4.1 Med bestemmelserne i kapitel 4 er tilsigtet en gengivelse af de i Lov om ophavsret samt markedsføringslov herom gældende bestemmelser.</p>	
<p>4.2 Rådgiveren må ikke uden klientens samtykke offentliggøre det af ham udarbejdede materiale eller dele heraf, før opgaven er løst. Klienten er pligtig at forelægge rådgiveren formen for eventuel offentliggørelse af det af denne udarbejdede materiale, inden offentliggørelse finder sted.</p>	
<p>4.3 Ved offentlig gengivelse af det af rådgiveren udarbejdede materiale eller dele heraf såvel som ved offentlig gengivelse af bygninger eller anlæg, hvortil rådgiverens materiale er anvendt, skal rådgiverens navn anføres.</p>	
<p>4.4 I det omfang, rådgiveren i henhold til aftalen foretager tværgående undersøgelser, omfattende funktionsanalyser og lignende, er klienten berettiget til at disponere over det herved fremkomne materiale.</p>	<p>Ordregiver er berettiget til vederlagsfrit på enhver måde at anvende udarbejdet materiale til undervisningsmateriale, instruktionsbøger og lignende materiale.</p>
<p>ad 4.4 Bestemmelsen tager sigte på at klargøre forholdet, hvor fx offentlige myndigheder gennemfører udredninger, forsøgsvirksomhed mv.</p>	
5. TIDSFRISTER	
<p>5.1 I aftalen kan der fastsættes tidsfrister for rådgiverens løsning af opgaven eller for dele af denne, for beslutninger, som klienten skal træffe, for klientens afgivelse af materiale, som er nødvendig for opgavens løsning, samt for klientens egne ydelser.</p>	<p>Opgaver og tidsfrister aftales mellem Ordregiver og Rådgiver i forhold til den konkrete opgave og indenfor rammeaftalens vilkår.</p>

ABR 89 bestemmelser Kommentarer til ABR 89	Tilføjelse eller fravigelse
<i>ad 5.1 Aftale om tidsfrister vil normalt ikke være hensigtsmæssig i forslagsfasen.</i>	
<p>5.2 Rådgiveren kan kræve forlængelse af aftalte tidsfrister, når løsningen af opgaven forsinkes:</p> <p>a) ved ændring af opgaven, som ønskes af klienten,</p> <p>b) såfremt klienten eller en af hans øvrige rådgivere ikke træffer beslutninger eller præsterer materiale eller ydelser inden for de aftalte tidsfrister.</p> <p>c) såfremt klientens entreprenører ikke præsterer materiale eller ydelser inden for de aftalte tidsfrister,</p> <p>d) såfremt myndigheder ikke meddeler godkendelser, beslutninger eller svar, eller præsterer materiale eller ydelser inden for de aftalte tidsfrister,</p> <p>e) ved offentlige pålæg,</p> <p>f) ved begivenheder, som rådgiveren ikke er herre over, og som han ikke forudså eller burde have forudset.</p>	
<i>ad 5.2 f) Bestemmelsen tilsigter i en forenklet form at gengive en force majeure-regel, jf. tillige principperne i Købelovens § 24.</i>	
<p>5.3 Rådgiveren kan kun påberåbe sig bestemmelserne i pkt. 5.2 i det omfang, han ved rimelige dispositioner har søgt at hindre eller begrænse forsinkelsen.</p>	
<p>5.4 Rådgiveren skal ufortøvet skriftligt meddele klienten, når han anser sig berettiget til forlængelse af tidsfrister, og på forlangende godtgøre, at forsinkelsen skyldes et forhold, der berettiger til fristforlængelse.</p>	

ABR 89 bestemmelser Kommentarer til ABR 89	Tilføjelse eller fravigelse
<p>5.5 Klienten kan kræve forlængelse af tidsfrister, når ham påhvilende ydelser eller beslutninger forsinkes:</p> <p>a) såfremt bygge-, sundheds-, frednings- eller lignende myndigheder ikke meddeler godkendelser, beslutninger eller svar eller ikke præsterer ydelser inden for de aftalte tidsfrister,</p> <p>b) ved offentlige pålæg fra bygge-, sundheds-, frednings- eller lignende myndigheder,</p> <p>c) ved begivenheder i øvrigt, som klienten ikke er herre over, og som han ikke forudså eller burde have forudset.</p> <p>I givet fald gælder også bestemmelserne i 5.3 og 5.4 for klienten.</p> <p><i>ad 5.5 Formuleringsforskellene i 5.5 a) og b) i forhold til 5.2 d) og e) er begrundet i, at udeblivelsen af bevillinger eller offentlige tilskud, bevillingsnedsækninger o.lign. ikke kan give en offentlig eller offentligt støttet klient fristforlængelse.</i> <i>Som yderligere eksempel på offentlige myndigheder kan nævnes Arbejdstilsynet.</i></p>	
<p>5.6 Såfremt en tidsfristforlængelse er længere end to år, er rådgiveren berettiget til at anse opgaven for standset, jf. 7.1.3.</p>	
6. ANSVAR	
6.1 Ansvar for tidsfristoverskridelser	
<p>6.1.1 I aftalen kan fastsættes en dagbod, som rådgiveren er pligtig at betale klienten, hvis rådgiveren overskrider fastsatte tidsfrister uden at have krav på tidsfristforlængelse, jf. 5.2. Erstatningskrav for forsinkelse kan ikke rejses ud over dagbodens beløb. Er dagbod ikke fastsat, er rådgiveren i de nævnte tilfælde ansvarlig for tab efter dansk rets almindelige regler om forsinkelse, jf. 6.2.2-6.2.8.</p>	<p>Erstatningskrav kan rejses ud over dagbodens beløb.</p> <p>Se Rammeaftalen, pkt. 25.</p>
<p>6.1.2 Overskrider klienten tidsfrister som i 5.1 bestemt uden at have krav på fristforlængelse efter 5.5, er han pligtig at erstatte rådgiveren lidte tab efter dansk rets almindelige erstatningsregler.</p>	

ABR 89 bestemmelser Kommentarer til ABR 89	Tilføjelse eller fravigelse
<p>6.1.3 Er dagbod aftalt, og ønsker klienten at gøre gældende, at rådgiveren har overskredet en tidsfrist, er klienten pligtig skriftligt at fremsætte krav om betaling af bod med angivelse af bodens størrelse inden 30 dage efter det tidspunkt, hvortil løsningen eller den pågældende del af løsningen skulle have været præsteret. Fremsættes kravet ikke som nævnt, er klienten afskåret fra at kræve dagbod.</p>	<p>Fremsættelse af krav om dagbod behøver ikke at angive bodens størrelse.</p>
<p><i>ad 6.1.3 Bestemmelsen tjener til at sikre rådgiveren imod, at klienten fremsætter dagbods krav på et tidspunkt, hvor rådgiveren ikke længere har mulighed for at fremskaffe oplysninger, der kan støtte hans eventuelle påstand om, at dagbod ikke er forskyldt. Såfremt krav om dagbod er rejst og størrelsen angivet inden for den nævnte frist, vil dagbodsbeløbet kunne bringes i modregning over for rådgiverens krav på klienten under forudsætning af, at de almindelige betingelser for modregning er opfyldt.</i></p>	
6.2 Ansvar for fejl og forsømmelser	
<p>6.2.1 Rådgiveren er ansvarlig efter dansk rets almindelige erstatningsregler for fejl og forsømmelser ved opgavens løsning.</p>	<p>Ordregivers godkendelse af forslag, tiltag, materiale m.v. fritager ikke rådgiveren for ansvar, medmindre rådgiveren skriftligt klart og tydeligt har gjort opmærksom på eventuelle risici.</p> <p>Hvis der i projektet benyttes materialer eller konstruktioner, for hvilke fyldestgørende erfaringsgrundlag ikke foreligger, skal rådgiveren indhente Ordregivers skriftlige samtykke til benyttelse af sådanne materialer eller konstruktioner.</p> <p>Eventuelle risikomomenter i forbindelse hermed skal af rådgiveren udtrykkeligt og særskilt påpeges overfor Ordregiver.</p>

ABR 89 bestemmelser Kommentarer til ABR 89	Tilføjelse eller fravigelse
<p>ad 6.2.1 Reglen er formuleret som en »retsstandard«, og det er henskuet til praksis ved voldgiftsret og domstole at formulere reglens detaljerede indhold. I den hidtidige Vedtægt for arkitektvirksomhed og i Almindelige Bestemmelser for rådgivende Ingeniørvirksomhed fremhæves:</p> <p>at rådgiveren er ansvarlig for skader, som opstår i forbindelse med arbejde, han har påtaget sig, når skaden skyldes hans eller hans folks mangel på fornøden faglig dygtighed eller omhu,</p> <p>at rådgiveren således ikke hæfter for skader, der opstår som følge af forhold, der ikke kan betragtes som almindeligt kendt inden for fagkredse, for hændelige skader og ej heller for fejl, begået af bygherren eller af andre af denne engagerede. Den teknologiske udvikling inden for bygge- og anlægsarbejder sammenholdt med de stadigt stigende krav til byggeriernes økonomi har i ansvarsmæssige henseende skabt et særligt problem omkring risikoen ved anvendelse af nye materialer og metoder i et forsøg på at billiggøre byggerierne. En sådan anvendelse af nye materialer og metoder sker primært på bygherrens risiko og kun, hvor rådgiveren i sin rådgivning om valg af nye materialer og metoder har handlet uforsvarligt - herunder i forbindelse med sin information af klienten - kan rådgiveren gøres ansvarlig for de skader, som følger af en sådan rådgivning.</p> <p>Da såvel bemærkningerne i Vedtægt for arkitektvirksomhed og i Almindelige Bestemmelser for rådgivende Ingeniørvirksomhed som bemærkningerne med hensyn til nye materialer følger af de almindelige erstatningsretslige regler, er der ikke i teksten medtaget særlige bemærkninger herom.</p>	<p>Rådgiver skal tegne forsikring til dækning af rådgivers ansvar.</p>
<p>6.2.2 Der kan træffes aftale imellem klienten og rådgiveren om størrelsen af rådgiverens ansvar og om rådgiveransvarets forsikringsdækning.</p>	<p>Se Rammeaftalen, pkt. 24.</p>
<p>ad 6.2.2 Med den uensartethed, som karakteriserer bygge- og anlægsopgaver, er det fundet rigtigt at overlade det til forhandling i den konkrete sag at bedømme størrelsen af en mulig ansvarsbegrænsning samt indhold og omfang af forsikringsdækningen af rådgiveransvaret. Er der ikke indgået aftale mellem klienten og rådgiveren om størrelsen af rådgiverens ansvar, er dette reguleret af erstatningsrettens almindelige regler, jf. 6.2.1.</p>	

ABR 89 bestemmelser Kommentarer til ABR 89	Tilføjelse eller fravigelse
<p>6.2.3.1 Rådgiverens ansvar ophører 5 år efter afslutningen af den rådgivningsopgave, som fejlen eller forsømmelsen vedrører. Ved rådgivning i forbindelse med udførelsen af bygninger og anlæg ophører rådgiveransvaret dog 5 år efter afleveringen af den bygning eller det anlæg, fejlen eller forsømmelsen vedrører.</p> <p><i>ad 6.2.3.1 Bestemmelsen omfatter primært skjulte fejl, idet synlige fejl er dækket af reklamationsreglen i pkt. 6.2.3.2. Ved begrebet aflevering sigtes til de i Almindelige Betingelser for Arbejder og Leverancer indeholdte regler for aflevering af byggerier og anlæg.</i></p> <p><i>Forældelse afbrydes ved simpelt påkrav, jf. princippet i Købelovens § 54. I tilfælde af, at rådgiveren har handlet svigagtigt eller groft uagtsomt, gælder dansk rets almindelige regler om forældelse af ansvar.</i></p>	<p>Det indskræpes, at Rådgiverens ansvar ophører 5 år efter rammeaftalens ophør, uanset om rammeaftalens ophør sker ved fælles aftale, om rammeaftalen opsiges af KEA eller om rammeaftalen hæves på grund af hævebegrundende misligholdelse, jf. Rammeaftalen.</p>
<p>6.2.3.2 Klienten mister retten til at gøre ansvar gældende imod rådgiveren, såfremt klienten ikke skriftligt reklamerer over for rådgiveren, så snart klienten er eller burde være blevet opmærksom på tilstedeværelsen af rådgiverens mulige erstatningsansvar.</p> <p><i>ad 6.2.3.2 Denne reklamationsregel svarer til bestemmelsen i Købelovens § 52 og i Almindelige Betingelser for Arbejder og Leverancer § 22, stk. 4.</i></p>	<p>Dette punkt fraviges.</p>
<p>6.2.4 Rådgiveren hæfter ikke for driftstab, avancetab eller andet indirekte tab.</p>	<p>Rådgiveren hæfter for direkte og indirekte tab som følge af enhver form for passivitet eller manglende agtpågivenhed eller tilsvarende forsømmelse.</p>
<p>6.2.5 Er foruden rådgiveren en eller flere andre ansvarlige over for klienten for et tab i forbindelse med et bygge- eller anlægsarbejde eller forberedelsen hertil, da hæfter rådgiveren kun for så stor en del af klientens tab, som svarer til den del af den samlede skyld, der er udvist af rådgiveren.</p> <p><i>ad 6.2.5 Bestemmelsen indfører i tilfælde af, at flere er ansvarlige, et prorata-ansvar i modsætning til dansk rets almindelige regel om solidarisk hæftelse for skadelidtes tab (med efterfølgende regres mellem skadevolderne).</i></p> <p><i>Bestemmelsen er ikke anvendelig på de enkelte rådgivere i et totalrådgivningsforhold, jf. 6.2.8.</i></p>	

ABR 89 bestemmelser Kommentarer til ABR 89	Tilføjelse eller fravigelse
6.2.6.1 Har rådgiveren på klientens vegne påtaget sig at udføre tilsyn med, at aftalte ydelser er kontraktmæssige, er han kun ansvarlig for det tab, klienten måtte lide ved, at rådgiveren ikke rettidigt har påtalt, at en ydelse ikke er kontraktmæssig. Rådgiverens ansvar er - medmindre andet er aftalt - begrænset til et beløb på 2,5 mio. kroner.	Rådgiverens ansvar begrænses til et beløb på DKK 10 mio.
<i>ad 6.2.6.1 Bestemmelsen er udtryk for, at rådgiveren for tilsynsfejl alene er subsidiært ansvarlig i forhold til en forudsat primært ansvarlig entreprenør, og for at tilsynsansvaret er beløbsbegrænset.</i>	
6.2.6.2 Ved eftersyn af bygninger er ansvaret - med mindre andet er aftalt - begrænset til et beløb på 2,5 mio. kroner.	Rådgiverens ansvar begrænses til et beløb på DKK 10 mio.
<i>ad 6.2.6.2 Bestemmelsen omfatter fx førsyn, ejerskiftesyn, varmesyn, 5-års eftersyn og tilsvarende eftersynsopgaver.</i>	
6.2.7 Ansvar imod rådgiverens medarbejdere kan ikke gøres gældende i videre omfang, end det kan gøres gældende imod rådgiveren.	
<i>ad 6.2.7 Bestemmelsen skal sikre rådgiverens medarbejdere, som efter dansk rets almindelige regler er personligt ansvarlige for fejl, som de begår, mod at blive ansvarlige på de områder, hvor rådgiveren i disse »Almindelige bestemmelser«, som er et særligt aftaledokument mellem han og klienten, i forskellig henseende har begrænset sit ansvar.</i>	
6.2.8 Udøves totalrådgivning af en gruppe, jf. 2.2.2, hæfter gruppens medlemmer over for klienten solidarisk for opgavens løsning og optræder over for klienten som een rådgiver. Gruppen udpeger en leder, som optræder på gruppens vegne i forhold til klienten.	
<i>ad 6.2.8 Bestemmelsen fastslår, at i de tilfælde, hvor totalrådgivning udøves af flere rådgivere, hæfter disse alle fuldt ud for opgavens løsning.</i>	
Den solidariske hæftelse vedrører såvel naturalopfyldelse af rådgivningsaftalen som ansvaret for fejl og forsømmelser og eventuelt ansvar for overskridelse af tidsfrister, alt dog i overensstemmelse med reglerne i afsnit 6. I de tilfælde, hvor totalrådgivning udøves af een rådgiver, er denne ansvarlig for de rådgivningsfirmaer, han eventuelt måtte inddrage i arbejdet.	

ABR 89 bestemmelser Kommentarer til ABR 89	Tilføjelse eller fravigelse
7. UDSKYDELSE OG STANDSNING AF OPGAVER	
7.1 Udskydelse af opgaver	
7.1.1 Udskydes løsningen af en opgave efter at løsningen af opgaven er påbegyndt, uden at udskydelsen skyldes rådgiverens forhold, er rådgiveren berettiget til - foruden honorar for det indtil udskydelsen udførte arbejde - at kræve de udgifter dækket, som han får i anledning af, at opgaven udskydes, herunder løn til overflødiggjort arbejdskraft og leje af overflødiggjorte lokaler. Rådgiveren er pligtig at søge disse udgifter begrænset mest muligt.	Ordregiver er til enhver tid berettiget til at standse eller udskyde opgaven. Udskydelse eller standsning af opgaven udløser ikke krav på honorar eller dækning af udgifter udover det nedenfor angivne.
<i>ad 7.1.1 Det er en betingelse, at rådgiveren har lidt et tab, og bevisbyrden herfor påhviler rådgiveren. Lønudgifter omfatter både løn til medarbejdere og indehavere.</i>	
7.1.2 Genoptages en opgave, som har været udskudt, er rådgiveren berettiget til at kræve honorar for det merarbejde, som er forbundet med opgavens genoptagelse.	Rådgiveren er forpligtet til at søge dette merarbejde begrænset mest muligt. Honorering herfor sker efter samme afregningsprincipper som for kontrakten generelt. Rådgiveren er forpligtet til inden arbejdets genoptagelse og uden opfordring at oplyse størrelsen af meromkostninger samt få Ordregivers skriftlige accept heraf.
<i>ad 7.1.2 Det påhviler rådgiveren at godtgøre, at der foreligger merarbejde.</i>	
7.1.3 Stilles løsningen af en opgave i bero i mere end to år, er rådgiveren berettiget til at anse opgaven for standset.	
7.2 Standsning af opgaver	
7.2.1 Standses en påbegyndt opgave, har rådgiveren krav på dækning af udgifter som bestemt i pkt. 7.1.1. Standses en opgave, efter at projekteringen er påbegyndt, har rådgiveren tillige krav på en rimelig godtgørelse for klientens anvendelse af det af rådgiveren udarbejdede materiale eller dele deraf, jf. 7.2.3.	Ved standsning af opgaven betaler Ordregiver honorar for de præsterede ydelser efter medgået tid jf. Rammeaftalen. Standses opgaven, og anvendes det af Rådgiveren udarbejdede materiale til den påbegyndte sag, ydes der ikke yderligere honorar herfor. Rådgiveren er forpligtet til at udlevere materiale straks.
<i>ad 7.2.1 I relation til 7.2, anses projektering for påbegyndt, når rådgiveren er anmodet om at fortsætte opgavens løsning efter godkendt projektforslag.</i>	

ABR 89 bestemmelser <i>Kommentarer til ABR 89</i>	Tilføjelse eller fravigelse
7.2.2 Standses en opgave, før projekteringen er påbegyndt, er klienten berettiget til for sagens fortsættelse at anvende analyser og beregninger og andet materiale, hvori forudsætninger for opgavens løsning indeholdes.	
7.2.3 Standses en opgave, efter at projekteringen er påbegyndt, er klienten berettiget til for den påbegyndte sag at anvende det af rådgiveren udarbejdede materiale eller dele heraf.	
<i>ad 7.2.3 Det er en forudsætning, at klienten har opfyldt de ham i henhold til 7.2.1 påhvilende økonomiske forpligtelser. Betaling for anvendelsen fastlægges ved aftale mellem klient og rådgiver.</i>	
7.2.4 I tilfælde, hvor klienten, jf. 7.2.2 og 7.2.3, fortsat ønsker at gøre brug af det af rådgiveren udarbejdede materiale, er denne berettiget til at kræve, at hans navn ikke må benyttes i forbindelse med materialets fortsatte anvendelse.	
7.2.5 Standses en opgave, før projekteringen er afsluttet, og ønsker klienten fortsat at gøre brug af det af rådgiveren udarbejdede materiale, er denne ikke ansvarlig for materialets fortsatte brug, uanset eventuelle fejl eller mangler i det før opgavens standsning udarbejdede materiale.	
7.2.6 Uanset det i 7.2.3 fastsatte er klienten ikke berettiget til at lade det før standsningen udarbejdede materiale anvende som grundlag for en produktion med salg for øje. Dette gælder også i tilfælde, hvor rådgiverens bistand, jf. 4.1, omfatter udviklingen af produkter med produktion og salg for øje.	
8. MISLIGHOLDELSE	Dette punkt med tilhørende underpunkter erstattes af Rammeaftalen, pkt. 20.
8.1 Gør rådgiveren sig skyldig i væsentlig misligholdelse af aftalen med klienten, eller gør han sig skyldig i en sådan adfærd, at han ikke billigt kan fordre at fortsætte som rådgiver for klienten, er denne berettiget til straks at ophæve rådgivningsaftalen.	

ABR 89 bestemmelser Kommentarer til ABR 89	Tilføjelse eller fravigelse
<p><i>ad 8.1 Som eksempler kan nævnes:</i></p> <p><i>Groft brud på tillidsforholdet, jf. 1.1.1. Rådgiverens konkurs eller anden alvorlig økonomisk usoliditet.</i></p> <p><i>Rådgiverens svigtende tekniske forudsætninger for opgavens gennemførelse.</i></p>	
8.2 Ophæves aftalen efter 8.1, har rådgiveren kun krav på honorar for så stor en del af det før ophævelsen udførte arbejde, som er anvendeligt for klienten i forbindelse med den samlede opgaves løsning.	
8.3 Ophæves aftalen efter 8.1, har klienten krav på dækning af sit tab efter dansk rets almindelige regler. Desuden finder bestemmelserne i 7.2.2, 7.2.3, 7.2.4 og 7.2.5 anvendelse.	
8.4 Gør klienten sig skyldig i væsentlig misligholdelse af aftalen med rådgiveren, eller gør han sig i øvrigt skyldig i en sådan adfærd, at det ikke billigvis kan fordres, at rådgiveren fortsætter sit hverv, er rådgiveren berettiget til at ophæve rådgivningsaftalen. I så fald forholdes der mellem parterne som ved standsnings af opgaver.	
9. TVISTER	
9.0.1 Tvister mellem klienten og rådgiveren i anledning af løsningen af opgaven - jf. dog 9.0.3 - afgøres endeligt og bindende af den i Almindelige Betingelser for Arbejder og Leverancer (AB 72) § 31, hjemlede voldgiftsret i overensstemmelse med de for voldgiftsretten fastsatte regler.	Henvi- sing til AB 72 skal læses som henvisning til AB 92 § 47.
<p><i>ad 9.0.1 Bestemmelsen tilsigter at gøre Byggeriets Voldgiftsret kompetent med hensyn til tvister imellem rådgiveren og hans klient, således at alle tvister inden for bygge- og anlægsvirksomheden henhører under voldgiftsrettens kompetence.</i></p> <p><i>Ifølge 9.0.3 kan rene honorartvister afgøres ved et af organisationerne etableret rets-, honorar- eller responsumudvalg. Denne undtagelse er indsat for at undgå at belaste voldgiftsretten med sager, der alene vedrører honorarbe- regning. Bestemmelsen i 9.0.3 fastslår, at voldgiftsretten i rene honorartvister mindst skal kunne fungere som appelinstans over for organisationsorganerne.</i></p>	

ABR 89 bestemmelser Kommentarer til ABR 89	Tilføjelse eller fravigelse
<p>9.0.2 Syn og skøn kan inden for det i 9.0.1 omhandlede sagsområde udmeldes i overensstemmelse med de herfor i Almindelige Betingelser for Arbejder og Leverancer (AB 72) § 30, indeholdte regler til konstatering af omfanget og beskaffenheden af det af rådgiveren faktisk udførte arbejde eller dele heraf.</p>	<p>Henviſning til AB 72 skal læses som henviſning til AB 92 § 45.</p>
<p>9.0.3 Såfremt der i en rådgivningsaftale, jf. 2.1, ikke er truffet beslutning om behandling af honorartvister, skal disse behandles af et af organisationen herfor nedsat permanent udvalg.</p> <p>Honorartvister behandlet af ovennævnte udvalg kan af såvel klient som rådgiver indbringes for voldgiftsretten som appelinstans.</p> <p>Såfremt rådgiverens honorar er gjort gældende som modkrav over for et af klienten fremsat erstatningskrav for forsinkelser, fejl eller mangler ved løsningen af opgaven, kan honorartvister alene behandles ved voldgiftsretten.</p>	<p>Rammeaftalens vilkår er gældende jf. Rammeaftalen, pkt. 32.</p>